

Acta Academiae Beregsasiensis

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
tudományos évkönyve

Науковий вісник
Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракочі II

A Scholarly Annual
of Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian Hungarian Institute

2012
XI. évfolyam, 1. kötet
Том XI, № 1
Volume XI, № 1

Az *Acta Academiae Beregsasiensis* a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tudományos kiadványa. Jelen kötet a 2012-es év első felének magyar, orosz és angol nyelvű tanulmányait foglalja magába. Az intézmény tanárainak, hallgatóinak, valamint külföldi tudósok munkáit publikáló kötet a nyelvészet, irodalom, biológia, történelem, turizmus és matematika tudományágainak különböző területeit öleli fel.

www.kmf.uz.ua/hun114/index.php/kiadvanyaink/110-a-ii-rakoczi-ferenc-karpataljai-magyar-fiskola-tudomanyos-evkonyve

SZERKESZTES: *Kohut Attila, Penckőfer János*

KORREKTURA: *G. Varcaba Ildikó*

TORDELÉS: *Kohut Attila*

BORITO: *K&P*

A KIADÁSÉRT FELEL: *dr. Orosz Ildikó, dr. Szikura József*

A KÖTET TANULMANYAIBAN ELŐFORDULÓ ALLÍTÁSOKÉRT MINDEN ESETBEN A SZERZŐ FELEL.

A kiadvány megjelenését a

BETHLEN GÁBOR

Alapkezelő Nonprofit Zrt.

támogatta

Készült: PoliPrint Kft., Ungvár, Turgenyev u. 2. Felelős vezető: Kovács Dezső

ISBN: 978-966-2595-24-6

© A szerzők, 2012

Tartalom

•

BRAUN LÁSZLÓ: Egy királyi házasság és előzményei. A XI. század első felének dinasztikus kapcsolatai a Kijevi Rusz és a Magyar Királyság között 9

PALLAI LÁSZLÓ: Az európai egység kérdése és a magyar külpolitika a két világháború között 19

HIRES ÉVA: A közép-európai összefogás a visegrádi országok példáján 29

PALLAGI LÁSZLÓ: Adalékok Csonkapapi településtörténetéhez 35

САМБОРОВСКИ-НОДЬ ИБОЯ: Изложение нападения нацистской Германии на Советский Союз в современных украинских школьных учебниках...43

**

TÓTH GABRIELLA: Gender and Sexism in the English Language 51

BEREGSZÁSI ANIKÓ: A nyelvi változatosságnak mint ösztönös nyelvi tapasztalatnak a szerepe a kárpátaljai magyar anyanyelvi oktatásban 63

KARMACSI ZOLTÁN: Nyelvi szocializáció és a gyermeki nyelvhasználat etnikailag heterogén családokban 69

***

NAGY ENIKÓ: A Ratio Educationis tudásértelmezése 79

SZALAI BERNADETT: A nemzetközi tankönyvkutatás történeti vázlata 87

****

KOMONYI ÉVA–BARANYI JUSZTINA: A környezetben bekövetkezett változások észlelése bioindikáció segítségével 101

LJUBKA TIBOR–ILLÁR LÉNÁRD: A „Kis-Tisza” makrogerinctelen faunájának a leírása 109

*****

GONDA TIBOR: New Areal Organization of Tourism: Tourism Clusters. Following the example of South Transdanubian Cultural Tourism Clusters 121

*****

HORVÁTH ZOLTÁN: Riemann-terek geodetikus leképezése 133

*****

KARMACSI ZOLTÁN: Éljük jogainkkal! „... ha egyik Nemzetnek nyelve ott legyen, az másiké is legyen ott.” (Csernicskó István szerk. *Nyelvek, emberek, helyzetek*) 143

SZAMBOROVSKYNÉ NAGY IBOLYA: Brenzovics László: *Nemzetiségi politika a visszacsatolt Kárpátalján 1939–1944* 147

MOLNÁR D. ERZSÉBET: Brenzovics László: *Nemzetiségi politika a visszacsatolt Kárpátalján 1939–1944* 153

BAYERNÉ SIPOS MÓNIKA–DARCSI KAROLINA: *Görbe háttal. Interetnikus konfliktusok Közép-Európában a múltban és a jelenben.* (Kupa László szerk. Virágmandula Kft. Pécs, 2011) 157

*****

ESEMÉNYNAPTÁR 162

KARMACSI ZOLTÁN*

Éljünk jogainkkal!**„...ha egyik Nemzetnek nyelve ott vagy, az másiké is legyen ott.”**(Csernicskó István szerk.: *Nyelvek, emberek, helyzetek*)

A kárpátaljai magyar ember számtalanszor kerül olyan élet- és beszédhelyzetbe, amikor nem tudja eldönteni, megszólalhat-e magyarul, felvállalva ezzel, hogy netán rászólnak a többségi társadalom tagjai, hogy beszéljen ukránul. Gyakran a tekintetben is tanácstalan, hogy a hivatalokban megírhatja-e kérvényét, kitöltheti-e a formanyomtatványt magyarul, vagy kérhet-e szerződést a számára érthető nyelven is. A kisebbségben élő kárpátaljai magyar közösség életében a nyelvhasználat és a nyelvválasztás kérdése valós, napi probléma. E kérdéseket vizsgálja a Csernicskó István szerkesztette *Nyelvek, emberek, helyzetek* című könyv, amely nemcsak a szakembereknek nyújt tudományos ismereteket a helyi közösség nyelvhasználatáról, hanem számos hasznos és gyakorlati információt tartalmaz az egyszerű emberek, a nyelvet használók számára is nyelvválasztásról, vagy ezek lehetőségeiről Kárpátalján. A könyv szerzői a Rákóczi főiskola tanárai: Beregszászi Anikó, Csernicskó István, Molnár József, valamint Molnár Anita doktorandusz hallgató. A kötet a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Hodinka Antal Intézetében készült.

A könyv sokak számára ismerős léthelyzettel indít: a többnyelvű közösségekben a nyelvek közötti munkamegosztást taglalja. E fejezetből megtudhatjuk, kit tekinthetünk kétnyelvű beszélőnek, s milyen szinten szükséges ismernie/beszélnie a beszélőnek a nyelveket, hogy kétnyelvűnek tekintsek; milyen nyelvhasználati szintereken jelennek meg a nyelvek, s mely helyzetekben melyik nyelvet választjuk/választhatjuk a társadalompolitikai normák, valamint az iratlan szabályok alapján.

A nyelvhasználatot és ezzel egyben a nyelvválasztást is az iratlan normák mellett minden államban törvények is szabályozzák. Nincs ez másképpen Ukrainában sem, ahol a kisebbségi nyelvek jogi helyzetét és használatának lehetőségét számos törvény, rendelet határozza meg. Azonban kisebbség és kisebbség között is találhatunk különbséget, hiszen míg az orosz kisebbség lélekszáma milliókban mérhető, addig a magyaroké a kétszázézet sem éri el országos szinten. Ezek a tényezők a kisebbségek nyelvhasználatán túl az anyanyelvük társadalomban betöltött jogi helyzetét és annak gyakorlatban történő megvalósulását is befolyásol(hat)ják.

A kisebbségi nyelvek, s ezen belül a magyar nyelv helyzetét és használatát elsősorban Ukrajna Alkotmánya és az 1989-ben elfogadott nyelvtörvény, továbbá

a Regionális és Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája szabályozza. Emellett számos törvény foglalkozik a nyelvi kérdéssel, mint például az oktatási, a közigazgatási, a tömegkommunikációs törvények stb. E törvények nyelvvel/nyelvekkel, nyelvek használatával foglalkozó cikkeiket és azok értelmezési lehetőségeit a szerzők részletesen bemutatják.

Ukrajna nyelvtörvénye garantálja a kisebbségi nyelvek számára az ukránnal egyenrangú szóbeli és írásbeli nyelvhasználatot a közigazgatásban, önkormányzati és hivatali ügyintézésben stb. ott, ahol a kisebbség aránya meghaladja a lakosság 50%-át. A magyar nyelv sem országos szinten (Ukrajna lakosságának 0,3%-a magyar), sem pedig megyei szinten (Kárpátalja lakosságának 12,1% magyar) nem tudja „élvezni” a nyelvtörvény adta jogokat. Járási szinten is csupán a Beregszászi járásban haladja meg a magyar lakosok aránya a törvény által előírt 50%-ot, míg a megyei alárendeltségű városok közül még az egyetlen magyar többségű városnak hitt Beregszászban (a magyarok aránya 49,1%) sem adatna meg ez a jog.

Ha a települések szintjén vizsgáljuk meg a magyar nyelv hivatalos használati lehetőségét Kárpátalján, akkor 80 településen a magyar nyelv jogilag az államnyelvvél egyenrangúan használható. Ellenben nem lehetne használni hivatalos szintereken olyan jelentős magyar lakosságú településeken, mint Visk (45,4% a magyarok aránya), Csap (39,4%), Aknaszlátina (24,5%), Técső (24,2%). Vagyis a törvényi jogok sem minden esetben garanciái a gyakorlatban a nyelvi problémák megoldásának, hiszen mindig az értelmezéstől válik függővé az, hogy az adott törvényt hogyan ültetik át a gyakorlatba. Ezzel a kérdéssel foglalkoznak a szerzők a negyedik fejezetben, ahol a jogok adta lehetőségek gyakorlatban történő megvalósulását feltárni kívánó, 593 fős rétegzett mintán alapuló kérdőíves vizsgálat eredményeit mutatják be. Ebből a fejezetből kitűnik, hogy a vizsgálatban résztvevő személyek a magyar nyelvet a legnagyobb arányban a magánszférában használják, míg a közéleti szférában már egyre jobban előtérbe kerül az ukrán nyelv használata. Különösen alacsony a magyar nyelv használati aránya a bankban, az orvosi rendelőben, a vendéglőben, illetve a boltban. A hivatalos szinterek közül a munkahelyi nyelvhasználat még 40%-os magyar nyelvhasználati arányt mutat, de már a bíróságon, rendőrségen, hivatalokban alig 20% ez az arány. Ezt követően a különböző független változók (nem, életkor, végzettség, településtípus stb.) szerint olvashatunk a kárpátaljai magyar közösség nyelvhasználati szokásairól.

A kiadványban arról is olvashatunk, hogy a Szovjetunió törvényben nem rögzített államnyelvével, az orosz hogyan veszít fokozatosan teret az idősebb és a fiatalabb generációk körében Ukrajna hivatalos államnyelvével, az ukránnal szemben. Részletes betekintést nyerhetünk abba, hogy a XX. században Kárpátalja területén uralkodó államalakulatok milyen jogokat biztosítottak a különböző, a területen használatos nyelvek számára, kaptak-e egyes nyelvek regionális hivatali nyelvi státuszt, s ezeket kötelezően oktatták-e az iskolákban.

Végezetül a nyelvpolitikai tanulságokról, törvény adta jogaink kihasználásának lehetőségeiről olvashatunk. A kötet szerzői arra inspirálnak bennünket, hogy

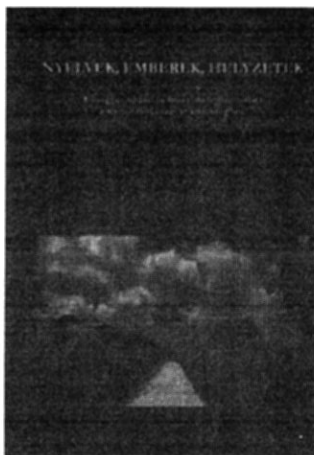
* II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Filológiai Tanszék, Magyar Tanszeki Csoport, adjunktus

ahol a törvény megengedi a magyar nyelv használatát, ott merjük is használni. Ne legyünk olyanok, mint számos kárpátaljai magyarlakta település polgármestere, akik, ilyen vagy olyan okból, de elutasítják a magyar nyelvű ügyintézését (olykor már a szóbelit is), ják az ukrán nyelvű terelni a lakosokat a hatályos ukrainai get adnak.

A jogaink alkalmazása, hasz-szimbolikus erővel a tájékozódást és álgyakorlását, segíti a elsajátítását a többsé-s hozzájárul a ma-közéleti írásbeliség liség mind szélesebb és fejlődéséhez, ala-séhez. A könyv utol-szemlélteti az a fény-Nagy muzsaly lakosai jogukkal – a telepü-ukrán hivatalos név transliterációval átírt (torzított formájú) nevet lefestve felírták magyarul a település nevét.

S befejezésül hadd ajánljam figyelmükbe a könyv 111. oldalán olvasható idézetet, amely Kolozsvár 1580-ban hozott városi határozata a kétnyelvű feliratokról: „Az mi az Magyar írást illeti az hídon (...) végezék ő kegyelmek, hogy szászul is ugyan azon igékkel faragják meg az város kölcségén. Azonképpen egyéb közönséges momentumokon, ha egyik Nemzetnek nyelve ott vagyon, az másiké is legyen ott.”

Csernicskó István szerk.: *Nyelvek, emberek, helyzetek.* Ungvár, PoliPrint Kft., 2010. 136 p.

vagy megpróbál-nyelvhasználat felé még ott is, ahol erre törvények lehetősé-

gyakorlatban való nálata nemcsak bir, hanem elősegíti lampolgári jogaink kisebbségi nyelv gi lakosok részéről, gyar köznyelv, a és a közéleti szóbe-körü használatához posabb megismeré-só oldalán talán ezt kép is, amelyen – élve törvény adta lés névtábláján az alatt lévő angol